

เขตศาลเยาวชนและครอบครัวในการพิจารณาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มี ผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

Juvenile and Family Court Areas in Family Case that the Minors Have Interests

¹อธิป จันทนโรจน์, ²สุชาดา รัตนพิบูลย์ และ ³ธัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง

¹Athip Chanthanarot, ²Suchada Rattanapibul, and ³Thatchapong Wongriantong

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

Faculty of Law, Payap University, Thailand

E-mail: athip_c@payap.ac.th, rsuchada@hotmail.com, borormor_bom@hotmail.com

Received April 5, 2022; Revised April 24, 2022; Accepted May 15, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวคิดในการกำหนดเขตศาลเยาวชนและครอบครัวในการพิจารณาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดเขตศาลเยาวชนและครอบครัวสำหรับคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียไว้เป็นการเฉพาะ จึงได้นำหลักทั่วไปในการกำหนดเขตศาลที่ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้คือ ใช้หลักภูมิลาเนาจำเลย หรือสถานที่มูลคดีเกิด ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสีย เนื่องจากคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียนั้นต้องคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กด้วย อีกทั้งกลไกในการพิจารณาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียนั้นกำหนดให้สถานพินิจเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีโดยให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติเข้ามาทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้เยาว์แล้วทำรายงานเสนอผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อให้ผู้อำนวยการสถานพินิจได้เสนอความเห็นต่อศาลเยาวชนและครอบครัวต่อไป ดังนั้น การกำหนดเขตศาลเยาวชนและครอบครัวในการพิจารณาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียจึงควรมีความเชื่อมโยงกับผู้เยาว์ซึ่งมีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียในคดีด้วย

คำสำคัญ: เขตศาลเยาวชนและครอบครัว; คดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย; กระบวนพิจารณาคดี

Abstract

This academic paper presented the notion of defining the jurisdiction of the Juvenile and Family Court in family trials in which minors have an interest, which is currently not defined in the Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553. Therefore, the general principles for determining the court's boundaries as defined in the Civil Procedure Code are used. The defendant's domicile or the place where the lawsuit was born. This may not be appropriate for family cases in which minors have interests. This is because family cases where minors have an interest must also take into account the best interests of the child. In addition, the mechanism for family cases in which the minors have an interest requires the Observation Center to be involved in the trial by having the Director of the Observation Center come to investigate the facts related to the minor and make a report to the Director in order for the Director of the Observation Center to offer his opinion to the Juvenile and Family Court. Therefore, juvenile and family court boundaries in family cases where the minors have an interest should also be linked to minors who have an interest in the case.

Keywords: Juvenile and Family Court Area; Family cases that the minors have interests; prosecution

บทนำ

ปัจจุบัน (พ.ศ.2565) ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นครบทุกจังหวัดในประเทศไทยแล้ว โดยมีเหตุผลคือ เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิถีการปฏิบัติต่อเด็กเยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) ดังนั้นหลักการสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวคือ หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The best interest of the child) ซึ่งปรากฏอยู่ในข้อบทแห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กหลายข้อด้วยกัน เช่น ข้อ 3 กำหนดให้การกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่ากระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ¹ เป็นต้น

¹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 3 วรรคแรก "In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration"

แม้ว่าอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หรือคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กจะไม่ได้กำหนดขอบเขตหรือความหมายของหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้ก็ตาม แต่กฎหมายไทยก็ได้บัญญัติแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ไว้ในกฎกระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พ.ศ. 2549 (ราชกิจจานุเบกษา, 2549; มาตาลักษณ์ เสธเมธากุล, 2562) โดยกำหนดแนวทางในการพิจารณาว่าการกระทำที่จะเป็นประโยชน์สูงสุดของเด็กสามารถพิจารณาจากแนวทางใดได้บ้าง เช่น พิจารณาความเหมาะสม ความต้องการ และความจำเป็นของเด็ก ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านต่าง ๆ การได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในสังคม การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อเด็ก เป็นต้น ดังนั้น หากพิจารณาหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในการดำเนินคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวก็อาจจะสรุปความได้ว่า คือ การยึดเอาเด็กหรือเยาวชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล (รัชนิ สุขสวัสดิ์, 2562) การใช้การตีความกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

บทความนี้มุ่งนำเสนอการดำเนินคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวเฉพาะในเรื่องเขตศาลที่จะรับคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียไว้พิจารณา ซึ่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดเรื่องเขตศาลไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำหลักการกำหนดเขตศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาบังคับใช้ ลำดับการนำเสนอในบทความนี้จึงเริ่มด้วยหลักการกำหนดเขตศาลในการพิจารณาคดีแพ่งก่อน จากนั้นจึงนำเสนอการกำหนดเขตศาลเยาวชนและครอบครัว และชี้ให้เห็นเฉพาะคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียว่าการใช้เขตศาลตามหลักทั่วไปนั้นเกิดผลเสียอย่างไร และปิดท้ายด้วยข้อเสนอแนะเพื่อให้สอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก และหลักการกำหนดเขตศาล

1. หลักการกำหนดเขตศาลพิจารณาคดีแพ่ง

การกำหนดเขตศาลเพื่อที่จะค้นหาว่าคดีใดอยู่ในอำนาจของศาลใดในการนำคดีเข้าสู่ศาลและให้ศาลนั้นพิจารณาคดีตลอดจนมีคำพิพากษา มีอยู่ 2 ขั้นตอน เพื่อค้นหาศาลที่จะพิจารณาคดีได้ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง ต้องค้นหาเขตอำนาจศาลก่อนว่าศาลใดเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีซึ่งเขตอำนาจศาลนี้หมายถึงอำนาจของศาลแต่ละประเภทในการพิจารณาคดี เช่น ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลอุทธรณ์ เป็นต้น

ขั้นตอนที่สอง คือการค้นหาว่าศาลในท้องที่ใดจะเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีนั้น ซึ่งอาจจะเรียกว่า “เขตศาล” หรือ “เขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี” (คณิต ฅ นคร, 2558; สุริยา ปานแป้น, 2559) มากกว่า “เขตอำนาจศาล” เช่น ศาลแพ่ง ศาลจังหวัดลำพูน ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด

เชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งการค้นหาคำนี้เกิดขึ้นภายหลังจากทราบแล้วว่าคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลใดก่อน

กฎหมายที่ใช้ในการกำหนดเขตอำนาจศาลมีอยู่หลายฉบับ และมีขั้นตอนการพิจารณาว่าคดีประเภทใดอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด โดยอาจแบ่งเป็นคดีทั่วไปกับคดีชำนาญพิเศษ สำหรับคดีทั่วไปนั้นมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เป็นกฎหมายที่ใช้กำหนดเขตอำนาจศาล ส่วนคดีชำนาญพิเศษซึ่งปัจจุบันมีอยู่ 5 ประเภท ก็จะมีกฎหมายเฉพาะสำหรับการพิจารณาคดีชำนาญพิเศษนั้น ซึ่งอาจรวมถึงการกำหนดเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีชำนาญพิเศษด้วย คดีชำนาญพิเศษ 5 ประเภทนั้นมีกฎหมายเฉพาะสำหรับการพิจารณาคดีดังนี้

1. คดีเยาวชนและครอบครัว มีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ
2. คดีแรงงาน มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ
3. คดีภาษีอากร มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ
4. คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ
5. คดีล้มละลาย มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ

หากคดีใดเป็นคดีชำนาญพิเศษก็ต้องพิจารณาคดีในศาลชำนาญพิเศษด้วยเช่นกัน ซึ่งศาลชำนาญพิเศษแต่ละศาลจะมีเขตศาลที่แตกต่างกันคือ ศาลล้มละลาย ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีเขตศาลครอบคลุมทั้งประเทศ ศาลภาษีอากร ศาลแรงงาน มีเขตศาลกระจายไปตามภูมิภาค และศาลเยาวชนและครอบครัว มีเขตศาลในแต่ละจังหวัด ดังนั้น คดีชำนาญพิเศษแต่ละประเภทก็จะมีกฎหมายกำหนดเขตศาลไว้ต่างกัน ซึ่งหากเกิดกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเขตศาลชำนาญพิเศษนั้นไม่ได้กำหนดว่าคดีจะอยู่ในเขตศาลใด ก็จะต้องกลับมาใช้กฎหมายที่กำหนดเขตศาลสำหรับคดีทั่วไป ในส่วนนี้จึงจะขออธิบายโดยย่อเป็นเบื้องต้นเกี่ยวกับการกำหนดเขตศาลในคดีทั่วไป

การกำหนดเขตศาลในคดีทั่วไปมีกฎหมายที่สำคัญอยู่ 2 ฉบับ คือ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระธรรมนูญศาลกำหนดให้ศาลชั้นต้นมีเขตศาลตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้น ๆ กำหนดไว้ ซึ่งอาจกล่าวในภาพรวมได้ว่าเขตศาลตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมนั้นถือเอาอาณาเขตตามภูมิศาสตร์เป็นเครื่องกำหนดว่าแต่ละศาลนั้นจะมีอาณาเขตเท่าใด โดยทุกจังหวัดในประเทศไทยจะมีศาลจังหวัดอย่างน้อย 1 ศาล แต่บางจังหวัดอาจมีศาลจังหวัดมากกว่า 1 ศาลก็ได้ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ มีศาล

จังหวัดเชียงใหม่ และมีศาลจังหวัดฝาง อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ด้วย และในบางจังหวัดอาจมีศาลแขวงอยู่ด้วย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดเขตศาลโดยอาศัยท้องที่หรือสถานที่ในการพิจารณาว่าคดีนั้นจะอยู่ในเขตศาลใด ดังนี้ (สมชัย ศรีสาอุตมากร, 2563)

1. สถานที่มูลคดีเกิด คำว่า “มูลคดี” ได้ถูกอธิบายโดยคำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับ² สรุปได้ว่าหมายถึง ต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้เกิดอำนาจฟ้อง สถานที่มูลคดีเกิดก็คือ สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิ ซึ่งในคดีหนึ่งอาจมีสถานที่มูลคดีเกิดได้หลายแห่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อหาที่ใช้ในการฟ้องคดีด้วย ในที่นี้จะขอยกข้อหาบางข้อหามาใช้เป็นตัวอย่างประกอบ ดังนี้

คำฟ้องที่เกิดจากมูลสัญญา สถานที่มูลคดีเกิดโดยหลักจึงเป็นสถานที่เกิดสัญญาซึ่งก็คือสถานที่ซึ่งคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกัน เช่น สถานที่ที่มีการตกลงกัน สถานที่ที่มีการลงนามในสัญญา สถานที่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นต้น นอกจากสถานที่เกิดสัญญาแล้วยังมีสถานที่อื่นที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าเป็นสถานที่มูลคดีเกิดได้ด้วยเช่นกัน เช่น สถานที่เกิดความรับผิดตามสัญญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3818/2538) สถานที่ส่งมอบทรัพย์สินตามสัญญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2916/2548) สถานที่คู่สัญญาต่างฝ่ายต่างลงลายมือชื่อในสัญญา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8818/2551) สถานที่ทำคำขอเพื่อเอาประกันชีวิต (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 572/2549) สถานที่ออกตั๋วเงินและสถานที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามตั๋ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5477/2550) อย่างไรก็ตามมีบางสถานที่ซึ่งอาจดูว่าเกี่ยวข้องกับสัญญาแต่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่ใช่สถานที่มูลคดีเกิด เช่น สถานที่ที่มีการปฏิบัติตามขั้นตอนในสัญญาซึ่งไม่ใช่เป็นการชำระหนี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4242/2555) หรือสถานที่ตั้งของธนาคารซึ่งมีบัญชีของผู้กู้ไว้สำหรับรับเงินกู้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3300/2551)

คำฟ้องที่เกิดจากมูลละเมิด สถานที่มูลคดีเกิดคือ สถานที่เกิดการกระทำละเมิด

คำฟ้องคดีมรดก เช่น ฟ้องขอให้แบ่งทรัพย์สินมรดก สถานที่มูลคดีเกิดคือ สถานที่ซึ่งทรัพย์สินมรดกนั้นตั้งอยู่

2. สถานที่ภูมิลำเนา ต้องทำความเข้าใจก่อนว่าภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดาที่ภูมิลำเนาของนิติบุคคลใช้หลักกฎหมายในการกำหนดภูมิลำเนาต่างกัน โดยภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา ได้แก่ ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 37) ซึ่งในบางกรณีบุคคลอาจมีภูมิลำเนาหลายแห่งก็ได้ เช่น บุคคลที่มีบ้านอยู่จังหวัดหนึ่งแต่ทำงานและพักอาศัยอยู่อีกจังหวัดหนึ่ง หรือการกำหนดภูมิลำเนาของคู่สัญญาไว้ในสัญญาซึ่งแตกต่างจากภูมิลำเนาที่แท้จริง เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วรัฐ

² เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7788/2546 (ประชุมใหญ่) มูลคดี หมายถึงต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้โจทก์เกิดอำนาจฟ้อง แต่ตามคำฟ้องของธนาคารโจทก์ที่ว่า ในทางบัญชีหลังจากจำเลยได้ทำสัญญาและรับบัตรเครดิตไปจากโจทก์ จำเลยใช้บัตรเครดิตชำระค่าสินค้าและบริการหลายครั้งหลายหนประกอบกับสถานที่รับบัตรเครดิตคือธนาคารโจทก์สาขาหนองคาย ดังนั้น การอนุมัติและการออกบัตรเครดิตจึงเป็นเพียงขั้นตอนปฏิบัตินระหว่างสำนักงานใหญ่กับสาขาหนองคาย เมื่อจำเลยทำสัญญาและรับบัตรเครดิตจากโจทก์สาขาหนองคายอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จำเลยจะสามารถนำบัตรเครดิตไปชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการจนเป็นเหตุพิพาทซึ่งเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิและมูลหนี้ตามฟ้องมูลคดีจึงมิได้เกิดในเขตศาลชั้นต้นที่สำนักงานใหญ่ของโจทก์ตั้งอยู่

ได้จัดให้บุคคลแสดงภูมิสำเนาของตัวเองโดยลงรายการถิ่นที่อยู่ไว้ในทะเบียนบ้าน หากบุคคลใดจะอ้างว่าที่ภูมิสำเนาของตนเองนั้นไม่ตรงกับที่ปรากฏในทะเบียนบ้านก็ย่อมต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าถิ่นที่อยู่อันเป็นแหล่งสำคัญของตนเองนั้นคือที่ใด ส่วนภูมิสำเนาของนิติบุคคล ได้แก่ ถิ่นอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ หรือถิ่นอันเป็นที่ตั้งที่ทำการ หรือถิ่นที่ได้เลือกเอาเป็นภูมิสำเนาเฉพาะการตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง และกรณีที่นิติบุคคลนั้นมีที่ทำการหลายแห่งหรือมีสำนักงานสาขา ก็ให้ถือว่าที่ทำการหรือสำนักงานสาขานั้นเป็นภูมิสำเนาของนิติบุคคลนั้นด้วย และมีข้อสังเกตว่าภูมิสำเนาของนิติบุคคลอาจไม่ใช่ภูมิสำเนาเดียวกันกับภูมิสำเนาของผู้แทนนิติบุคคลนั้น

การฟ้องคดีในเขตศาลโดยถือตามภูมิสำเนานั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 ยึดเอาภูมิสำเนาของจำเลยเป็นหลัก หมายความว่า ในการฟ้องคดี โจทก์สามารถฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิสำเนาอยู่ในเขตศาลได้ในขณะที่ยื่นฟ้อง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี กรณีที่จำเลยไม่ได้มีภูมิสำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมูลคดีไม่ได้เกิดในราชอาณาจักรก็สามารถเสนอคำฟ้องต่อศาลที่โจทก์มีภูมิสำเนาอยู่ในเขตศาลนั้นก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 ตรี)

3. สถานที่ตั้งทรัพย์สิน คือพิจารณาว่าทรัพย์สินตั้งอยู่ในเขตศาลใด ก็ให้เสนอคำฟ้องได้ที่ศาลนั้น หลักการนี้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 ทวิ และ 4 ตรี วรรคสอง โดยสามารถแบ่งประเภทของทรัพย์สินออกเป็นอสังหาริมทรัพย์กับสังหาริมทรัพย์ กรณีที่ทรัพย์สินในคดีเป็นอสังหาริมทรัพย์บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ทวิ มีเงื่อนไขในการเสนอคำฟ้องว่าจะต้องเป็นคดีที่โจทก์มุ่งหมายจะบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์ขึ้นไต่โดยเฉพาะเจาะจง หรือเป็นคดีที่จะต้องพิเคราะห์ถึงความเป็นอยู่ของอสังหาริมทรัพย์ขึ้นไต่โดยเฉพาะ เช่น การฟ้องบังคับจำนอง ฟ้องขับไล่บุคคลออกจากที่ดิน ฟ้องขอให้หรือถอนโรงเรือนรुक้า ฟ้องขอให้เปิดทางจำเป็น เป็นต้น รวมถึงการฟ้องเรียกร้องสิทธิที่เกิดขึ้นจากอสังหาริมทรัพย์นั้นด้วย เช่น ฟ้องเรียกค่าเช่าที่เกิดจากสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น ส่วนมาตรา 4 ตรี วรรคสอง ใช้ในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในเขตศาลโดยทรัพย์สินนั้นจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ก็ได้ แต่จะต้องไม่ใช่คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 4 ทวิ เช่น ฟ้องบังคับให้ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนแก่โจทก์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มาตรา 4 ตรี เป็นบทเสริมเขตศาลตามวรรคหนึ่งด้วย ดังนั้น การใช้สิทธิฟ้องคดีต้องเป็นกรณีที่โจทก์มีภูมิสำเนาในราชอาณาจักร หรือมีสัญชาติไทยในขณะยื่นฟ้องด้วย

เหตุที่กฎหมายกำหนดให้เขตศาลขึ้นอยู่กับสถานที่มูลคดีเกิด หรือสถานที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ น่าจะเป็นเพราะความสะดวกในการแสวงหาพยานหลักฐาน และมีความใกล้ชิดกับสถานที่เกิดเหตุ ส่วนกรณีที่ให้เขตศาลขึ้นอยู่กับภูมิสำเนาจะเห็นได้ว่าหลักการแรกให้ยึดถือเอาภูมิสำเนาของจำเลยก่อน อาจจะเนื่องมาจากความคิดที่ว่าให้ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้าย การที่โจทก์จะฟ้องคดีจึงอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยมากกว่า เพื่อให้โจทก์จะได้ไม่ฟ้องคดีโดยไร้เหตุผล แต่จะต้องพิจารณาให้ดีกว่าก่อนว่าสามารถจัดการด้วยวิธีการอย่างอื่นภายใต้กรอบของกฎหมายก่อนได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิสำเนาในราชอาณาจักรและ

มูลคดีไม่ได้เกิดในราชอาณาจักร โจทก์ก็สามารถเสนอคำฟ้องต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้นได้ เพราะอย่างไรเสียก็ยังคงต้องให้ความคุ้มครองโจทก์ในการใช้สิทธิทางศาลได้ด้วย

2. เขตศาลเยาวชนและครอบครัว

ก่อนจะพิจารณาเขตศาลเยาวชนและครอบครัว ควรต้องทราบถึงเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวเสียก่อนว่ามีคดีใดบ้างที่อยู่ในเขตอำนาจ ซึ่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 10 บัญญัติให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีดังต่อไปนี้

1. คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
2. คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 97 วรรคหนึ่ง
3. คดีครอบครัว
4. คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
5. คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

โดยสรุปศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจพิจารณาคดีใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด 2. คดีครอบครัว และ 3. คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

ในส่วนของคดีอาญา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดเรื่องเขตศาลไว้โดยให้ศาลที่มีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติเป็นศาลหลัก และศาลแห่งท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเป็นศาลยกเว้นสำหรับกรณีที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนมากกว่า (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 95) ส่วนคดีคุ้มครองสวัสดิภาพก็ได้กำหนดเขตศาลที่จะพิจารณาคดีไว้ คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงมีถิ่นที่อยู่ หรือมีภูมิลำเนา หรือศาลที่มูลเหตุดังกล่าวเกิดขึ้น (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 172) เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี และมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแม้คดีอาญาหลักจะอยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดหรือศาลแขวงก็ตาม (สหรัฐ กิติ ศุภการ, 2564) แต่สำหรับคดีครอบครัวนั้นไม่ได้มีบทบัญญัติกำหนดเขตศาลที่จะพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องกลับไปใช้เขตศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

คดีครอบครัว ได้แก่ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับครอบครัว (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4) ดังนั้น คดีครอบครัวจึงมีความหมายค่อนข้างกว้าง และไม่ใช้แค่เรื่องที่อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เท่านั้น แต่ยังรวมถึงที่บัญญัติไว้

ในบรรพ 1 หรือบรรพ 6 ด้วย และมีทั้งคดีที่ต้องยื่นเป็นคำฟ้อง คือ เป็นคดีที่มีข้อโต้แย้งสิทธิเกิดขึ้นระหว่างบุคคล จึงต้องมีการฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลบังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น คดีฟ้องหย่า คดีฟ้องขอแบ่งสินสมรส คดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น และมีคดีที่ต้องยื่นเป็นคำร้อง คือ เป็นคดีที่ไม่ได้มีข้อโต้แย้งสิทธิระหว่างบุคคลแต่จำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นการคุ้มครอง คุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของผู้ร้อง เช่น ร้องขออนุญาตทำการสมรส ร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ร้องขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ เป็นต้น

ในส่วนคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียถือเป็นส่วนหนึ่งของคดีครอบครัว แต่คดีครอบครัวไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับผู้เยาว์เสมอไป เช่น คดีฟ้องหย่า คดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภรรยา เป็นต้น ส่วนคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย หมายความว่า เป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้เยาว์ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม เช่น คดีฟ้องขอเพิกถอนอำนาจปกครองบุตร คดีฟ้องขอค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร คดีร้องขอรับบุตรบุญธรรม คดีร้องขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ เป็นต้น ซึ่งเมื่อพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดเขตศาลไว้สำหรับคดีครอบครัวเป็นการเฉพาะแต่ให้กลับไปใช้เขตศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียจึงต้องใช้เขตศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยเช่นกัน

3. ปัญหาการใช้เขตศาลในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดเขตศาลไว้สำหรับคดีครอบครัวจึงต้องใช้หลักการกำหนดเขตศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ ให้เสนอคดีต่อศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล โดยมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6155/2540 มีเนื้อหาโดยย่อดังนี้

“จำเลยเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์อันเป็นการได้มาโดยความยินยอมในกรณีหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1520 และมาตรา 1566 (1) เป็นการได้อำนาจปกครองมาโดยข้อสัญญา การที่โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ของจำเลย โดยอ้างเหตุแห่งการฟ้องร้องว่าจำเลยปล่อยปละละเลยไม่ทำหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจปกครองจึงเป็นกรณีที่โจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยประพฤติผิดสัญญาหรือข้อตกลงในการจดทะเบียนหย่า ดังนั้น สถานที่ที่ได้มีการจดทะเบียนหย่าและทำบันทึกข้อตกลงในเรื่องการใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ของจำเลย จึงถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล โจทก์และจำเลยได้จดทะเบียนการหย่าและทำบันทึกข้อตกลงหลังทะเบียนการหย่าที่สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จึงต้องถือว่ามูลคดีนี้เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร และเมื่อศาลจังหวัดสระบุรีมิใช่ศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล โจทก์จึงไม่อาจนำคดีมาฟ้องจำเลยต่อศาลจังหวัดสระบุรีได้ คดีไม่จำต้องวินิจฉัย

ฎีกาของโจทก์ที่ว่าบุตรผู้เยาว์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลจังหวัดสระบุรีอันเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้หรือไม่ เพราะไม่ทำให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลงไปได้” (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6155/2540)

ข้อเท็จจริงในคดีนี้โจทก์เป็นภรรยา จำเลยเป็นสามี โจทก์จำเลยจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย มีบุตรด้วยกัน 2 คน บุตรทั้งสองจึงเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของโจทก์และจำเลย ต่อมาโจทก์จำเลยได้จดทะเบียนหย่ากันโดยโจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดสระบุรี จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี แต่ได้จดทะเบียนหย่ากันที่กรุงเทพมหานคร ในการจดทะเบียนหย่าได้ตกลงกันให้บุตรทั้งสองอยู่ในอำนาจปกครองของจำเลยซึ่งเป็นบิดาของบุตรทั้งสอง แต่ปรากฏว่าจำเลยกลับปล่อยปละละเลยไม่เลี้ยงดูบุตรให้ดี เป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องคดีนี้เพื่อเพิกถอนอำนาจปกครองบุตรของจำเลย ในขณะที่ฟ้องคดีนี้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าบุตรทั้งสองได้ไปอาศัยอยู่กับโจทก์ที่จังหวัดสระบุรีแล้ว โจทก์จึงได้ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลจังหวัดสระบุรี ประเด็นที่ศาลฎีกาวินิจฉัยในคดีนี้คือ โจทก์สามารถฟ้องต่อศาลจังหวัดสระบุรีได้หรือไม่ โดยศาลฎีกาได้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 วินิจฉัยว่า โจทก์และจำเลยได้จดทะเบียนการหย่าและทำบันทึกข้อตกลงหลังจดทะเบียนการหย่าที่สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จึงต้องถือว่ามูลคดีนี้เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร เมื่อจำเลยไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดสระบุรีด้วย จึงไม่สามารถฟ้องคดีนี้ต่อศาลจังหวัดสระบุรีได้ ศาลฎีกาจึงพิพากษายกฟ้อง

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่าคดีนี้ได้ผลแห่งคดีในทางเทคนิคมากกว่าในทางความยุติธรรมตามกฎหมาย กล่าวคือ หากข้อเท็จจริงปรากฏต่อศาลชัดเจนว่าจำเลยไม่ได้ใช้อำนาจปกครองบุตรโดยชอบแล้ว ศาลก็ควรพิพากษาเพิกถอนอำนาจปกครองบุตรของจำเลยมากกว่าปล่อยให้จำเลยยังคงมีอำนาจปกครองบุตรอยู่ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความผาสุกและประโยชน์แก่ผู้เยาว์แต่อย่างใด โดยผู้เขียนเห็นว่าสถานที่จดทะเบียนหย่าและทำบันทึกข้อตกลงหลังจดทะเบียนหย่าไม่ควรจะถือว่าเป็นสถานที่มูลคดีเกิด เพราะคดีนี้โจทก์ฟ้องเพิกถอนอำนาจปกครองบุตรด้วยเหตุว่าจำเลยไม่ได้เลี้ยงดูบุตร มูลคดีจึงน่าจะเกิดขึ้นในสถานที่ซึ่งจำเลยไม่ยอมเลี้ยงดูบุตรมากกว่า เพราะการจดทะเบียนหย่าและการทำบันทึกข้อตกลงหลังจดทะเบียนหย่าสามารถทำที่ไหนก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้จดทะเบียนสมรสหรือสถานที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของคู่สมรสแต่อย่างใด สถานที่จดทะเบียนหย่าจึงอาจไม่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจปกครองบุตรโดยมิชอบซึ่งเป็นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิเลยก็ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการนำเสนอถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องเขตศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย จนทำให้ผู้เยาว์อาจไม่ได้รับประโยชน์จากเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์ดังที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับได้อ้างถึง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 หรือพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 เป็นต้น และด้วยบทความนี้มีจุดมุ่งหมายไปที่เขตศาลเป็นหลัก จึงจะให้ข้อเสนอแนะโดยมีเหตุผลหลายประการอยู่ที่กลไกในการพิจารณาคดีครอบครัว และการปฏิบัติงานจริงของ

ผู้ที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1. ปรับบทบัญญัติมาตรา 146³ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 โดยควรเพิ่มเติมข้อความที่เป็นหลักคิดของ “การต้องไม่ทำให้ผู้เยาว์ถูกระทบลิทธิโดยกระบวนการพิจารณา” เพราะในมาตรา 146 นี้ ได้บัญญัติอย่างชัดเจนแล้วใน (1) ว่าให้ “... คำนี้ถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ” และใน (3) ก็บัญญัติให้ต้องมี “การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร...”

ดังนั้น การเพิ่มเติมหลักคิดของ “การต้องไม่ทำให้ผู้เยาว์ถูกระทบลิทธิโดยกระบวนการพิจารณา” จึงเป็นการรับรอง คุ้มครองและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร ไม่ให้ถูกระทบจนเสื่อมเสียผลประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์ นอกเหนือจากหลักการเดิมที่มีอยู่ในวรรคแรกของมาตรา 146 คือ การ “...พยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว...”

2. บทบัญญัติในมาตรา 167⁴ มาตรา 168⁵ และมาตรา 169⁶ แสดงให้เห็นว่า บทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจมีความสำคัญ (ทรงศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และ พรพนพิไล ดุลยกาญจน์.

³ มาตรา 146 “การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวนั้น ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อการนี้ให้ศาลคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้เพื่อประกอบดุลพินิจด้วย คือ

(1) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(2) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์

(3) การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร และ

(4) หามาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร”

⁴ มาตรา 167 “เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับคำฟ้องหรือคำร้องขอใด ๆ ในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบ

เมื่อได้รับแจ้งจากศาลตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจประมวลและรายงานเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัว สวัสดิภาพ ความประสงค์หรือประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์และข้อเท็จจริงอื่นและเสนอความเห็นต่อศาลโดยไม่ชักช้า เมื่อศาลได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้”

⁵ มาตรา 168 “ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจ เมื่อได้รับความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว ให้ศาลแจ้งความเห็นนั้นให้คู่ความทราบ ในกรณีเช่นว่านี้คู่ความมีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านและนำสืบหักล้างได้”

⁶ มาตรา 169 “ศาลมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเป็นผู้กำกับการปกครอง และให้ผู้กำกับการปกครองมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่ และให้มีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่ศาลมอบหมาย รวมทั้งรวบรวมและรายงานข้อเท็จจริงและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้กำกับการปกครองต่อศาลเป็นครั้งคราวหรือภายในกำหนดเวลาที่ศาลสั่ง

2557) โดยมาตรา 167 กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทราบ และผู้อำนวยการสถานพินิจต้องทำรายงานเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัว สวัสดิภาพ ความประสงค์หรือประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์และข้อเท็จจริงอื่นและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอต่อศาล ส่วนมาตรา 168 กำหนดให้ศาลต้องฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจก่อนจึงจะสามารถมีคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ และมาตรา 169 ศาลสามารถตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครองผู้เยาว์โดยมีอำนาจหน้าที่สอดส่องว่าบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์หรือไม่

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ เมื่อมีคดีดังกล่าวเกิดขึ้น ศาลเยาวชนและครอบครัวจะแจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ไม่ใช่แจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์อยู่ในเขตอำนาจของสถานพินิจนั้น ดังนั้น หากผู้เยาว์อยู่ในเขตจังหวัดอื่น สถานพินิจที่ได้รับแจ้งจากศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องเรียกให้ผู้เยาว์เดินทางจากจังหวัดซึ่งผู้เยาว์อาศัยอยู่นั้นมาสอบสวนยังสถานพินิจที่ได้รับแจ้งจากศาลเยาวชนและครอบครัว หรือในบางกรณีสถานพินิจอาจส่งประเด็นไปให้สถานพินิจที่ผู้เยาว์มีภูมิลำเนาอยู่ทำการสอบสวนหรือสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องแทน แล้วส่งรายงานกลับมาให้สถานพินิจที่ได้รับแจ้งจากศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อทำรายงานความเห็นเสนอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวอีกครั้ง

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าสถานพินิจที่มีความใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงของผู้เยาว์มากที่สุดน่าจะเป็นสถานพินิจที่ผู้เยาว์มีภูมิลำเนาหรือผู้เยาว์อาศัยอยู่ในเขตนั้นมากกว่า ดังนั้น หากมีการแก้ไขเรื่องเขตศาลเยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับการทำงานจริง ย่อมทำให้การพิจารณาคดีเกิดประโยชน์และส่งเสริมสวัสดิภาพแก่ผู้เยาว์

3. การรายงานเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัว สวัสดิภาพ ความประสงค์หรือประโยชน์สูงสุดของผู้เยาว์และข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 36⁷

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่ผู้อนุบาลของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถหรือผู้พิทักษ์ของผู้เยาว์ซึ่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถโดยอนุโลม

ในระหว่างการกำกับการปกครองตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง หากผู้อยู่ใต้การกำกับการปกครองเห็นว่าการกระทำหรือคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองไม่เป็นไปเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์ หรือตามที่ศาลมอบหมาย ผู้อยู่ใต้การกำกับการปกครองอาจร้องต่อศาลที่สั่งตั้งผู้กำกับการปกครองภายในกำหนดสิบห้าวันนับตั้งแต่วันที่ได้ทราบการกระทำหรือคำวินิจฉัยนั้น ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขการกระทำหรือสั่งยื่น กลับ หรือแก้ไขคำวินิจฉัยของผู้กำกับการปกครองหรือสั่งการอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร”

⁷ มาตรา 36 “ให้สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

...

(6) สืบเสาะภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัวในคดีครอบครัว รวมทั้งจัดให้แพทย์หรือจิตแพทย์ตรวจสภาพร่างกาย หรือสภาพจิตของคู่ความในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 152

(7) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริง รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลในคดีครอบครัวตามมาตรา 167

...”

ซึ่งโดยทั่วไปจะดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติ⁸ ที่ต้องทำหน้าที่สืบเสาะข้อเท็จจริง รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อสืบเสาะความเป็นอยู่ที่แท้จริงของผู้เยาว์ด้วย

ดังนั้น หากเขตศาลในคดีดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานคุมประพฤติ จะทำให้การดำเนินงานไม่ล่าช้า และสามารถเสร็จสิ้นได้โดยเร็ว อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เยาว์ในที่สุด

จากที่กล่าวมา เมื่อไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับเขตศาลที่มีอำนาจพิจารณาดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย และมีกรณีที่เกิดขึ้นจนกระทบกับหลักประโยชน์สูงสุดและสวัสดิภาพของเยาวชน ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากเพิ่มเติมหลักคิดของ **“การต้องไม่ทำให้ผู้เยาว์ถูกระทบสิทธิโดยกระบวนการพิจารณา”** และมีการแก้ไขเรื่องเขตศาลเยาวชนและครอบครัวโดยระบุให้ **“เขตศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี คือ เขตศาลที่ผู้เยาว์มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ที่เป็นปกติตามความเป็นจริง”** ย่อมจะทำให้กระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องเกิดประโยชน์สูงสุดและส่งเสริมสวัสดิภาพแก่ผู้เยาว์

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พ.ศ. 2549. (2549, 22 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 123 ตอนที่ 84 ก หน้า 6-9.

คณิต ฒ นคร. (2558). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6155/2540. สืบค้นจาก <https://deka.in.th/view-12072.html>

ทองศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และ พรรณพิไล ดุลยกาญจน์. (2557). *คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (แพ่ง-อาญา)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์

ไพโรจน์ วายุภาพ. (2560). *คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

มาตาลักษณ์ เสรมธากุล. (2562). การคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในกฎหมายไทย. *วารสารนิติศาสตร์*, 48(4), 621-653.

รัชนี สุขสวัสดิ์. (2562). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 3(1), 1-20.

⁸ มาตรา 47 “ให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการที่ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายอื่นและโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(5) ประมวลและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เยาว์ ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องบังคับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีแพ่งที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย เพื่อรายงานต่อศาลตามที่มีอำนาจการสถานพินิจมอบหมาย

สมชัย ธีษฏุมกร. (2563). *สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์ 50.

สหัสรัฐ กิติ ศุภการ. (2564). *หลักและคำพิพากษา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สุริยา ปานแป้น. (2559). *หลักกฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: ไอดีเย่ พริ้นติ้ง (2013).